

DLA USPRAWNNIENIA

Wszelkie zmiany w funkcjonowaniu służby geodezyjnej w powojennej Polsce wprowadzono pod hasłem „usprawnienia pracy administracji i zaspokojenia potrzeb gospodarki”. Aby zapewnić dużą częstotliwość tych modyfikacji, wymyślono prosty mechanizm: kolejne reformy zmierzały w przeciwnych kierunkach.

JERZY PRZYWARA

• W GÓRĘ...

Gdy w 1945 r. tworzono Główny Urząd Pomiarów Kraju, znalazł się on na najwyższej administracyjnej półce – bezpośrednio pod prezesem Rady Ministrów (Bolesław Bierut). Po dwóch latach rząd zdecydował jednak, by geodezją i mapami zajęło się Ministerstwo Odbudowy (kierowane przez gen. Mariana Spychalskiego). W 1949 r. – po reorganizacji i zmianie nazwy resortu – GUPK znalazł się w Ministerstwie Budownictwa, by przy najbliższej okazji (1950) wrócić pod skrzydła prezesa Rady Ministrów (Józef Cyrankiewicz). Do tej pory Główny

Urząd Pomiarów Kraju był „na fali”, powiększając swe wpływy i zakres władzy. Przy okazji zbudowano pierwsze państwowe przedsiębiorstwa, które zajęły miejsce zlikwidowanej prywatnej inicjatywy (mierniczy przysięgli). W 1952 r. GUPK przejął nawet od Centralnego Urzędu Szkolenia Zawodowego wszystkie 11 techników geodezyjnych.

• ...I W DÓŁ

Ale co za dużo, to niezdrowo. W tym samym roku wydano bowiem dekret, w którym sprawy katastru i pomiarów do celów rolnych przekazano Ministerstwu Rolnictwa, a geodezja dużych miast znalazła się w rękach Ministerstwa Gospodarki Ko-

XIII w.

Na terenach Polski posługiwano się podstawowymi narzędziami mierniczymi: sznurami, cyrkłami oraz żerdziami; na Pomorzu działali już

miernicy. Sądy w sprawach granicznych należą do książąt; Konrad Mazowiecki zastrzegł takie prawo w 1222 r., a Bolesław Wstydlivy – w 1278 r.

1251

Jedno z najstarszych opisanych postępowań rozgraniczeniowych – delimitacja granicy pomiędzy Wielkopolską a Marchią Brandenburską.

1283

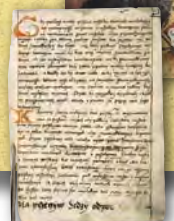
Po raz pierwszy w dokumencie na ziemiach polskich pojawia się słowo mierniczy (książe bytomski Kazimierz opisuje rozgraniczenie jednej z wsi).

1346

W Wislicy król Kazimierz Wielki wydaje tzw. Statuty Wislickie (25 artykułów prawa zwyczajowego dla Małopolski). Rozsządzanie sporów granicznych regulują zwyczaje miejscowe, nie

istnieją jeszcze stale sądy podkomorskie do rozwiązywania sporów.

I ZASPOKOJENIA

reorganizacji na górze – nazwa ta zachowała się do dzisiaj.

W 1957 r. wyodrębniła się za to kolejna administracja geodezyjna (po: wojskowej, rolnej, komunikacyjnej i komunalnej), tym razem w Ministerstwie Leśnictwa i Przemysłu Drzewnego, przy którym powstały Biura Urządzenia Lasu i Geodezji Leśnej. Okazuje się, że geodeta może „urządzić” prawie wszystko.

• SPOKÓJ PRZED BURZĄ

Lata 1957-70 jawią się jako okres wyjątkowego spokoju i racjonalizmu w pracy administracji. Władza miała wtedy inne problemy. Dopiero w 1972 r. w związku z gruntowną przebudową centrum GU-GiK znalazł się w nowym resorcie – Ministerstwie Gospodarki Terenowej i Ochrony Środowiska, a po dwóch latach w tym samym, ale „lekkim” zreformowanym Ministerstwie Administracji, Gospodarki Terenowej i Ochrony Środowiska. Kiedy Ochrona Środowiska usamodzielniała się, w 1983 r. znaleźliśmy się pod opieką Ministerstwa Administracji i Gospodarki Przestrzennej. W 1986 r. po kolejnej reformie na „górze” byliśmy już w Ministerstwie Budownictwa, Gospodarki Przestrzennej i Komunalnej. W końcu, w październiku 1987 r. Główny Urząd Geodezji i Kartografii postawiono w stan likwidacji, a jego kompetencje przejęło Ministerstwo Gospodarki Przestrzennej i Budownictwa. Można by złośliwie skomentować ten fakt „usprawnieniem pracy administracji i zaspokojeniem potrzeb

s. 70 ▶

za pomiary prowadzone na terenach miejskich. Oczywiście zmiany motywowane były koniecznością „usprawnienia pracy administracji i zaspokojenia potrzeb gospodarki”.

W ramach tego ciągłego usprawniania w 1956 r. ukazały się aż dwa dekrety na temat organizacji geodezji w Polsce. W rezultacie CUPK znalazł się w Ministerstwie Spraw Wewnętrznych, jak dwa lata wcześniej przechrzczono okryte złą sławą Ministerstwo Bezpieczeństwa Publicznego. Mimo politycznej i gospodarczej odwilży dekrety niewiele zmieniły w funkcjonowaniu branży. Oświadczono centralizacji nie udało się wtedy odebrać Ministerstwu Rolnictwa i Ministerstwu Gospodarki Komunalnej uprawnień nadanych im w 1952 r. Ale żeby tradycji stało się zadość, zmieniono przynajmniej nazwę, tym razem na Główny Urząd Geodezji i Kartografii. Jakimś zrzędzeniem losu – mimo wielu kolejnych

munalnej. Dla poprawy samopoczucia zmieniono nazwę GUPK na Centralny Urząd Pomiarów Kraju, a dla lepszego nadzorowania oddanego innym geodezyjnego poletka pozwolono urzędowi na stworzenie 17 delegatur wojewódzkich (zabierając jednocześnie niezwykle cenne archiwa geodezyjne).

Gospodarka tzw. terenowa na dobre zaczęła się organizować w 1953 r., tworząc własne struktury w centrali i województwach oraz powołując resortowe firmy odpowiedzialne

1364
Król Kazimierz Wielki uzyskał zgodę papieża na założenie uniwersytetu w Krakowie. Powstaje Akademia Krakowska (Uniwersytet Jagielloński), druga (po Pradze) uczelnia w tej części Europy.

1374
Na ziemiach polskich ustanowiono prawo, że podkomorstwo jest urzędem pełnionym dożywotnio. Szlachta wybierała kandydatów na podkomorzego na sejmikach, ostatecznego wyboru dokonywał król.

1402
W Akademii Krakowskiej powstaje pierwsza katedra astronomii i matematyki ufundowana przez mieszczanina Jana Stobnera. Nauczano w niej m.in.: elementów geometrii euklidesowej, zasad optyki, teorii planet, odczytywania tablic Alfonsjańskich, muzyki.

ok. 1407
Ukazała się „Geometria Culmensis” (Geometria Chełmińska). Ten podręcznik miernictwa nieznanego autora sporządzony został na polecenie wielkiego mistrza

krzyżackiego Konrada von Jungingena i był pomocny przy wykonaniu pomiarów związanych z przenoszeniem wsi na prawo niemieckie i rozwojem życia umysłowego na terenie ziemi chełmińskiej.

◀ DOKOŃCZENIE ZE S. 5

gospodarki”, ale są i tacy, którzy mówią, że stało się to w wyniku przepychanek na „górze”.

● GUGiK – REAKTYWACJA

Tak czy owak, przez 10 lat był spokój, a geodezją kierował w zasadzie jeden niewielki departament Ministerstwa Gospodarki Przestrzennej i Budownictwa. W 1997 r. zaczęło się od początku. Najpierw reaktywowany GUGiK wylądował pod rządami policyjnych generałów w MSWiA, by po trzech latach znaleźć się już w cywilnym Ministerstwie Roz-

woju Regionalnego i Budownictwa, a niebawem w Ministerstwie Infrastruktury. W końcu w 2003 r. w Sejmie padł wniosek o ponowną likwidację urzędu. Przepisy, na podstawie których zamierzano go zlikwidować, okazały się jednak niezgodne z konstytucją, w związku z czym GUGiK przetrwał. Część środowiska – zainteresowana utrzymaniem urzędu – wykażala wtedy wielką aktywność, stając w jego obronie. Szkoda, że takiego zaangażowania brakuje przy porządkowaniu codziennych spraw geodezji.

Ostatnio coraz częściej pojawiają się kolejne nowe-stare pomysły idące albo

w kierunku całkowitej centralizacji geodezji albo jej... decentralizacji. Mówi się zarówno o wzmocnieniu urzędu, jak i jego likwidacji. Zmiany wydają się nieuchronne, a spory o kompetencje, stołki i kasę maskuje się – jak zwykle u nas – „usprawnieniem pracy administracji i zaspokojeniem potrzeb gospodarki”.

W innych europejskich krajach zmiany w administracji wprowadza się raz na kilkadziesiąt lat. Biorąc pod uwagę ich liczbę u nas, można z dumą powiedzieć, że z polską geodezją nie jest tak źle.

JERZY PRZYWARA

PRZY PRZYGOTOWYWIANIU OBRAZKOWEJ HISTORII GEODEZJI NA ŚWIECIE (GEODETA 5/05) I W POLSCE (NUMER BIEŻĄCY) KORZYSTANO M. IN. Z NASTĘPUJĄCYCH ŹRÓDEŁ: ● WWW.ABC.NET.AU ● WWW.ABOUT.COM ● WWW.ABSOLUTEASTRONOMY.COM ● WWW.ALBINONI.BRERA.UNIMI.IT ● WWW.ANTIKEUHR.DE ● WWW.AMERICANHISTORY2.SI.EDU ● WWW.ASTRO.AMU.EDU.PL ● WWW.BERKSHIREHISTORY.COM ● WWW.BRITANNICA.COM ● WWW.BRLSI.ORG ● WWW.BSPJ.AB.RU ● WWW.BUW.UW.EDU.PL ● WWW.CS.VIRGINIA.EDU ● WWW.CYBERMEDIA.UH.EDU ● WWW.DANTE.BGP.IT ● WWW.DICMO.ING.UNBO.IT ● WWW.EI.CS.VT.EDU ● WWW.ENCYCLOPEDIA.JRANK.ORG ● WWW.ES.RICE.EDU ● WWW.FACULTY.FAIRFIELD.EDU ● WWW.FAS.ORG ● WWW.FGI.FI ● WWW.FOTO.HUT.FI ● WWW.FPM.DE ● WWW.GEO.TUDELFT.NL ● WWW.GEO.UU.EE ● WWW.GEOCITIES.COM ● WWW.GEODATEN.BAYERN.DE ● WWW.GEOG.UCSB.EDU ● WWW.GEO.HUNTER.CUNY.EDU ● WWW.GEOSOURCE.AC.UK ● WWW.GEOSPECTRA.NET ● WWW.HETUTRECHTSARCHIEF.NL ● WWW.HISTORICAMERA.COM ● WWW.HISTORY.ACUSD.EDU ● WWW.IMAGE.STATELIBRARY.TAS.GOV.AU ● WWW.INVENTORS.ABOUT.COM ● WWW.KB.NL ● WWW.LEINWEB.COM ● WWW.LOC.GOV.RR ● WWW.MAPHIST.COM ● WWW.MHS.OX.AC.UK ● WWW.MICHIGANLIGHTS.COM ● WWW.MUSEUMBOERHAAVE.NL ● WWW.NASM.SI.EDU ● WWW.NEWMONT.COM ● WWW.NEWDVENT.ORG ● WWW.NNDB.COM ● WWW.OCTOPUS.PHY.BG.AS.YU ● WWW.PIMATH.DE ● WWW.PLATO.STANFORD.EDU ● WWW.PORTCITIES.ORG ● WWW.PROFSURV.COM ● WWW.PSZCZYNA.PL ● WWW.RAMEYAFB.ORG ● WWW.RS6000.UNIVIE.AC.AT ● WWW.SCIENCEANDSOCIETY.

CO.UK ● WWW.SCIENCEWORLD.WOLFRAM.COM ● WWW.STUB.UNIBE.CH ● WWW.SUNKL.ASU.CAS.CZ ● WWW.SURVEYHISTORY.ORG ● WWW.SURVSOC.NEWCASTLE.EDU.AU ● WWW.TPS.CR.NPS.GOV ● WWW.THOMASFOWLER.ORG.UK ● WWW.TRENHOLM.ORG ● WWW.UCLM.PK.BERKELEY.EDU ● WWW.USGS.GOV ● WWW.UTM.EDU ● WWW.VERMESSUNGSGESCHICHTE.DE ● WWW.W3SLI.WCAPE.GOV.ZA ● WWW.WIW.PL ● WWW.WIZ.PL ● WWW.WROZZ.HG.PL ● WWW.WWW.GROUPS.DCS.ST.AC.UK ● WWW.WYNALAZKI.MT.COM.PL

ABRAMS P., „THE DIOPTRICS OF WILLIAM AND SAMUEL MOLYNEUX”, ADAMS P., „ALEXIS-MARIE ROCHON, JEAN-BAPTISTE GRATELOUP AND THE EARLIEST CEMENTED LENS”, 1999 ● ANDERSON „HANDLIST OF SCIENTIFIC INSTRUMENT-MAKER'S TRADE CATALOGS, 1600-1914”, EDINBURGH, NATIONAL MUSEUMS OF SCOTLAND ● BALL R. S., „GREAT ASTRONOMERS”, THE OBSERVATORY, CAMBRIDGE, 1985 ● BIULETYN INFORMACYJNY BIBLIOTEKI NARODOWEJ, 2/157/2001 ● BIULETYN INFORMACYJNY GUGiK, T. XXIV, 1980 ● BRACHNER A., „GERMAN NINETEENTH-CENTURY SCIENTIFIC INSTRUMENT MAKERS”, BROWN L.A., „THE STORY OF MAPS”, DOVER PUBLICATION, NEW YORK 1977 ● BUCZEK K., „DZIEJE KARTOGRAFII POLSKIEJ OD XV DO XVIII WIEKU, ZARYS ANALITYCZNO-SYNTETYCZNY”, WROCŁAW 1963 ● BUTOWITZ J., KACZYŃSKI R., „FOTOGRAMETRIA”, WOJSKOWA AKADEMIA TECHNICZNA, WARSZAWA 2003 ● CHEVES M., „CARL ZEISS: 150 YEARS OF QUALITY”, CZARNECKI K., „GEODEZJA WSPÓŁCZESNA W ZARYSIE”, WIEDZA I ŻYCIE, WARSZAWA 1994 ● DONKERSLOOT DE VRIJ M., „REPRTORIUM VAN NEDERLANDSE KAARTMAKERS 1500-1900”, UTRECHT, 2003 ● DRACUP J. F., „GEODETIC SURVEYS IN THE UNITED STATES. THE BEGINNING AND THE NEXT ONE HUNDRED YEARS” ● FRERICHS

R.R., „HISTORY, MAPS AND THE INTERNET: UCLA'S JOHN SNOW SITE”, SOC BULLETIN, V. 34 NO.2(2001) ● GINTER K., „KONSTYTUCJE POLSKIE”, CENTRUM EDUKACJI „AKADEMIA”, 2002 ● GRAEVE J. DE, „FIG 125th”, TECHNISCHE HOOGESCHOOL, DELFT ● HANEK P., SVEJDA A., „INSTRUMENTS FOR ENGINEERING SURVEYING FROM THE SECOND HALF OF 19TH AND THE BEGINNING 20TH CENTURY” ● JANUSZAJTIS A., „SCIENTISTS IN OLD GDANSK: PREHISTORY AND 17th CENTURY”, UNIW. GDAŃSKI, 2000 ● JAROSZ A.P., SNOW A., „MINE SURVEYING - HISTORY, NEW TECHNOLOGIES AND CHANGING ROLE OF MINE SURVEYOR”, CURTIN UNIV. OF TECHNOLOGY ● JONES R., „THE PIONEER PERIOD, 1914-1921”, 1991 ● KARDAŚ T., KARDAŚ SZ., „ALBERT ABRAHAM MICHELSON - NOBUSTA ZE STRZELINA”, FOTON 84(2004) ● KLÖFLER M., „VERMESSUNGSWESSEN IN DER AUSBILDUNG UND PRAXIS DER PRUSSISCHEN OFFIZIERE IM FRÜHEN 19. JAHRHUNDERT” ● KONECNY G., „ISPRS 75 YEARS OLD, OR 75 YEARS YOUNG”, 1985 ● LARSGAARD M. L., „PLANIMETRIC MAPPING OF WORLD CONTINENTAL LAND SURVEYS”, 1991 ● LEISEROWITZ A. A., „THE DIVIDING ENGINE IN HISTORY” ● LUHMANN T., „A HISTORICAL REVIEW ON PANORAMA PHOTOGRAMMETRY”, UNIV. OF APPLIED SCIENCES, OLDENBURG, 2004 ● MOSKOWITZ S., „HISTORICAL TECHNOLOGY”, CATALOG: 102(1971), 104(1972) ● MURRIN M., WALDORN R., „THE EUROPEAN AGE OF EXPLORATION: A CHRONOLOGY AND A SELECTED BIBLIOGRAPHY” ● NAPIER C., „THE CLAN NAPIER AND THE NAME OF NAPIER”, MORNINGSIDE, EDINBURGH ● NASA ● NATIONAL LAND SURVEY OF SWEDEN ● NOAA ● ORDNNANCE SURVEY ● PASSARGE M., „PULKOVO

„DAS ZENTRALOBSERVATORIUM DER RUSSISCHEN AKADEMIE DER WISSENSCHAFTEN” ● PELCZAR A., „MATHEMATICS AND MATHEMATICIANS AT THE JAGIELLONIAN UNIVERSITY”, IMUJ, 2004 ● POPLAWSKI Z., „DZIEJE POLITECHNIKI IWOWSKIEJ 1844-1945”, 1992 ● POLSKA K., „CHRONOLOGY OF PERSONAL COMPUTERS”, 2004 ● PRZEGLĄD GEODEZYJNY, R. 1952-60 ● RACUP J. F., „GEODETIC SURVEYING 1940-1990” ● ROSSBY H.T., MILLER P., „OCEAN EDDIES IN THE 1539 CARTA MARINA BY OLAUS MAGNUS”, OCEANOGRAPHY, NO. 4(2003) ● SCHEIMPFLUG T., BRITISH PATENT NO. 1196/1904 ● SIMMEN R., „VON WILD ZU LEICA. 70 JAHRE FIRMENGESCHICHTE 1921-1991”, 1991 ● SMITH J. R., „THE STRUVE GEODETIC ARC AS A WORLD HERITAGE MONUMENT - PROGRESS TO DATE” ● SOBCZYŃSKI E., „HISTORIA SŁUŻBY GEODRAZJICZNEJ I TOPOGRAFICZNEJ WOJSKA POLSKIEGO, BELONA, WARSZAWA 2000” ● SPACE IMAGING ● TIMAR G., AUNAP R., MOLNAR G., „DATUM TRANSFORMATION PARAMETERS BETWEEN THE HISTORICAL AND MODERN ESTONIAN GEODETIC NETWORKS”, ESTONIA GEOGRAPHICAL STUDIES 9(2004) ● TRIMBLE NAV. ● USILL G., „PRACTICAL SURVEYING”, LONDYN 1916 ● VEITMAN K.H., „MILITARY SURVEYING AND TOPOGRAPHY: THE PRACTICAL DIMENSION OF RENAISSANCE LINEAR PERSPECTIVE”, REVISTA DA UNIVERSIDADE DE COIMBRA, V. XXVII (1979) ● WEIGEL K., „GEODEZJA [MIERNICTWO]”, WARSZAWA 1938 ● WIADOMOŚCI SŁUŻBY GEOGRAFICZNEJ, NR 3(1934), NR 1-2(1935) ● WIELKA ENCYKLOPEDIA POWSZECHNA, PWN, 2002 ● WILFORD J.N., „THE MAPMAKERS”, RANDOM HOUSE, LONDON 2002 ● WYKKA E., KLUZA M., „POLSCY TWÓRCY APARATURY NAUKOWEJ”, WYSTAWA W MUZEUM UNIWERSYTETU JAGIELLOŃSKIEGO, 2003 ● „Z DZIEJÓW KARTOGRAFII”, PAN, T. 9(1997) ● „Z DZIEJÓW KARTOGRAFII”, PAN, T. 3(1984)

2000

Wprowadzenie państwowego układu odniesień przestrzennych 1992 i 2000, uporządkowanie obowiązujących w powojennej geodezji układów współrzędnych.

◆ Centralny Ośrodek Dokumentacji Geodezyjnej i Kartograficznej przechowuje 1,5 mln zdjęć lotniczych,

1,4 mln egz. map i 46 tys. teczek z dokumentacją topograficzno-kartograficzną.

2002

W ramach programu pilotażowego na terenie województwa śląskiego powstaje sieć stacji referencyjnych GPS (ASG-PL).

2004

W Centrum Badań Kosmicznych w Warszawie startuje stacja RIMS systemu nawigacji satelitarnej EGNOS.

◆ W Komorowie uruchomiono Satelitarne Centrum Operacji Regionalnych

– stację umożliwiającą odbiór danych wysokorozdzielczych m.in. z satelity

Ikonos (przedsiębiorstwo Agencji Mienia Wojskowego, Techmeksu S.A. i firmy Space Imaging).
◆ SGP liczy 5157 członków.

1999

Ośrodki dokumentacji geodezyjnej i kartograficznej w powiatach przechodzą w władanie starostów. Za geodezję na poziomie powiatu odpowiadają starostowie, na poziomie województwa – marszałkowie.